

Producent Potodom, d. o. o., LjubljanaSaša Pavček – *Al' en al' dva?*

Režija in igra Aleš Valič

(ogled krstne uprizoritve v kavarni Union 15. 1. 2005)

Prikaz izseka življenja iz t. i. obrobnihih regij je navadno osvežujoč. Za zahodno obrobje velja, da je humornost tam ležerna, da se vprašanja, ki so vraščena v tamkajšnjo psiho, obravnavajo prostodušno. Prepričanje o poenostavljanju utrjuje pojem marginalnosti, čeprav predstavljena problematika zadobiva vsečloveško razsežnost. V resnici so obmejni problemi precej zapletena zadeva, nikoli dodobra preresetana in zaradi kompleksnosti le občasno uporabna v politični areni. Širša javnost pozna obrobje bolj površno in zato ustvarjalci, doma iz teh krajev, svojo pozornost radi namenjajo razvozlavanju nelagodja malega človeka, ki živi in dela daleč od središčnih zdrah. Na eni strani je torej radovednost, na drugi želja po razkrivanju manj znanege. Zato so primorski pridih, ambientacija na Vipavskem in tamkajšnja govorica že na prvi pogled privlačni elementi monokomedije *Al' en al' dva?*, toda jamstvo za prodornost teksta sta avtorica Saša Pavček in izvajalec Aleš Valič; oba uspešna igralca, oba vsaj napol Primorca ter oba izrazito nagnjena k čim pristnejšemu odrskemu izražanju in posledičnemu zatekanju k avtorskim tekstom.

Pavčkova je že v svojo prvo primorsko predstavo vdelala smeh kot kategorijo, na kateri temelji dostojanstveno preživetje ljudi ob meji. Ko je namreč pred leti posvojila Tomšičevo *Bušco*, je z njenim likom razvila pogled na istrski kot brez stereotipne navlake: v njeni predstavi je bilo morje z barkami vidno le z oddaljenih kamnitih gričev in junakinja, ki se je ozirala po modri prostranosti, je pripovedovala o zaporedju težav, toda nobena ji ni preprečevala, da bi ne zagrizla v vsako ponujeno priložnost strastno in premagovala vse neprilike z vedno enako močnim zanosom. Igralka je

izvorni literarni tekst tako pregnetla, da je čudaškost junakinje naredila toplo domačo. Na odru se je odvijalo življenje brez solza in tudi jeza je bila polna prekipévajoče čustvenosti. Fraza "ku de je, ma ni" je z nedorečenostjo nostalgичno povezovala nekdanje dogajanje z današnjim. Ustaljena podoba polnokrvne Primorke je z *Bušco* prerasla v sodobni odrski prototip. Pavčkova je *Bušco* zelo uspešno igrala nekaj sezon in ko je pisala svoj dramski prvenec, ki so ga v prejšnji sezoni predstavili na velikem odru ljubljanske SNG Drame, je izhajala iz tega lika. Dogajanje v *Čistem vrelcu ljubezni* je namreč postavljeno med Ljubljano in Istro. Nasproti si stojita urbana uglajenost, v kateri je važen predvsem videz, in stvarno hotenje prvinskih ljudi, ki so v svoji pojavnosti robati, njihovo čutenje pa je globoko in v njem ni prostora za lažno pozerstvo. Letošnja monokomedija je nastala za Aleša Valiča in zaradi kolegove domačnosti v drugem jezikovnem nastavku je Pavčkova prešla z istrskega na vipavski konec. Verjetno je zaradi istega razloga rustikalno okolje spremenila iz kmečko-kmetavzarskega v gostilniško-agriturističnega, like iz samotnih zaselkov pa je zamenjal oštir, ki svoje pridelke spretno pretvarja v denar, dokler ga želja po večjem zaslužku ne spelje na limanice reklamnega oglaševanja.

Alen Pauc v svoji gostilni razlaga o odnosu do gostov, opisuje njihove navade in lastno spretnost pri ponujanju jedi in pijače. V obmejnem prostoru so stiki s tujci samoumevni, gostoljubnost, od katere je odvisen zaslužek, narekuje prilagajanje, tako da ustrežljivost meji na harlekinsko podložništvo. Toda iz pripovedi izvemo, da sta gostilničarjevo identiteto že v otroštvu načeli odsotnost matere in očetova razlaga, da je bilo ob sinovem rojstvu vse pošteno poravnano. Mati je ob ločitvi vzela s seboj polovico imetja. Junakova razklanost se v letih stopnjuje in se razkrije v trenutku, ko reši uganko iz svojega detinstva: polovica, ki jo je mati ob ločitvi vzela s seboj, je namreč brat – dvojček. Drugi Alen Pauc (Al'en > Valen > Len), nemški dvojnik, se pojavi kot odziv na reklamni pano, ki ga je oštir naročil, da bi prodrl na evropsko tržišče. Na lepaku se je raztezala oštirjeva slika s sloganom Alen über alles! Nastavljena prijaznost naj bi privabila Nemce na slovenski agriturizem. Neposreden odziv je prihod nemškega Alena, ki takoj dojame situacijo. Ko zahteva svoj delež premoženja, je že jasno, da bo v končni fazi prevzel upravljanje podjetja in dom z bratovo ženo vred. Je drugi Alen resničen, ali samo senca, alter ego prvega, uravnoteženje njegove garaške gluhosti, evropsko dopolnilo slovenski želji po prodornosti in razpoznavnosti v svetu?

Pavčkova razgrinja v tekstu večplastno dvojnost, ki se kopiči v človeku na meji. Vsakodnevno izpostavljanje tujemu vplivu predstavlja najočitnejšo potezo razdvojenosti, toda junaka vodi v nejasen položaj predvsem nestanovitnost, ki izvira iz čustvene nepotešenosti. Nobena pridobitniška logika ne more zapolniti afektivnih mankov. Obljubljena zadostitev vseh pričakovanj s stalnim izboljševanjem gmotnega stanja je le utvara. Evropsko tržišče ni Indija Koromandija, ki bi z bajnimi zaslužki prinesla osebno pomiritev. Brez notranje trdnosti je vse "ku de je, ma ni".

Aleš Valič je v dvojni vlogi Alena dober interpret kompleksne vsakdanjosti notranje razklanega junaka. Drobni odtenki obmejne problematike so v hitrem dialoškem preskakovanju iz tragično napetih v komično obarvane replike zastavljeni lahko, pomen pa je daljnosežen. Vsaka iztočnica zahteva posebno umestitev in od igralčeve spretnosti je odvisna osvetlitev vrste podtonov. Valič je prehajanje iz enega lika v drugega karakteriziral predvsem z izmenjavanjem jezikovnih nastavkov in s primerno opomenjenimi gesti. Toda množica dovtipov in dvoumij, na katerih je tekst grajen, ni lahko obvladljiva in včasih so duhovitosti mimogrede spuhtele, mestoma pa so se ponavljale. Morda je odrski postavitvi manjkal pogled od zunaj: verjetno bi režiserjev nadzor z nekaj rezi uravnotežil besedilo in omogočil, da bi v Valičevem odličnem tempu do izraza prišli vsi odtenki.